

Atf: Erinç, M. (2024). Beksultan Cakiyev'in Babanın Kaderi Adlı Oyununun Yapı Bakımından İncelenmesi .*Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13, 123-135.

Citation: Erinç, M. (2024). Structural Analysis of the Play Titled Babanın Kaderi (Father's Fate) by Beksultan Cakiyev.*Vankulu Journal of Social Studies*, 13, 123-135.

Araştırma Makalesi / Research Article

Mihriban ERİNÇ*

* Uzman Türkolog, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türkoloji Bölümü, Bişkek/Kırgızistan.

Expert Turkologist, Kyrgyzstan-Türkiye Manas University, Faculty of Letters, Department of Turcology, Bishkek/Kyrgyzstan.

Mihribanerinc7@gmail.com ORCID: 0000-0001-9166-6403

Beksultan Cakiyev'in Babanın Kaderi Adlı Oyununun Yapı Bakımından İncelenmesi

Structural Analysis of the Play Titled Babanın Kaderi (Father's Fate) by Beksultan Cakiyev
Öz

Kırgız edebiyatında *Halk kahramanı* olarak anılan Beksultan Cakiyev, seksen beş yıllık hayatına birçok roman, öykü ve tiyatro sığdırmıştır. Söz ustası bu uzun ve meşakkatli yazarlık serüveninde, Babanın Kaderi adlı oyunuyla adını Kırgız edebiyatına duyurmuştur. Bahsi geçen oyun Kırgız tiyatrosunda yaklaşık beş yüzden fazla kez sahnelenmiştir. Kırgızistan'da birden fazla kez sahnelenmesinin yanı sıra Özbekistan, Rusya, Kore gibi birçok ülkede de sahnelenmeye layık görülmüştür. Yazar yaşadığı toplumdaki beslenme ve beslendiği toplumdaki yola çıkarak eserlerini ele alır. *Halk kahramanı* unvanına layık görülen Beksultan Cakiyev de bu bilinç doğrultusunda eserlerini kaleme almıştır. Yazarın başta Babanın Kaderi adlı oyunu olmak üzere diğer kısa hikâye ve romanlarında da gerçek yaşamın izlerini görmek mümkündür. Söz konusu oyununu savaşın sonraki dönemde kaleme alan yazar, savaşın getirdiği acıları, zorlukları, yıkımları tıpkı Cengiz Aytmatov gibi dramasında yoğun bir şekilde işlemiştir. Roman, tiyatro, hikâye gibi edebi eserleri daha geniş bir yelpazeden inceleme, tahlil etme edebiyat sahasında büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışmada, usta yazar Beksultan Cakiyev'in hayatı ve edebi kişiliği hakkında tanıtıcı bilgiler verildikten sonra, Mehmet Tekin'in Roman Sanatı/1 Romanın Unsurları ve İsmail Çetişli'nin Metin Tahlillerine Giriş/2 adlı metin inceleme eserlerindeki sınıflandırmalar esas alınarak yazarın Babanın Kaderi adlı oyunu tahlil edilip edebiyat bilimi dünyasına tanıtılacaktır.

Anahtar kelimeler; Beksultan Cakiyev, Babanın Kaderi, metin inceleme, Kırgız edebiyatı, drama

Abstract

Beksultan Jakiev, known as the *People's Hero* of Kyrgyz literature, wrote many novels, short stories, and plays in his eighty-five years of life. During this long and arduous writing adventure, the master of words Jakiev made his name in Kyrgyz literature with his play "Father's Fate". The play has been staged more than five hundred times in Kyrgyz theaters. In addition to Kyrgyzstan, it has also been staged in many countries such as Uzbekistan, Russia, and Korea. The author drew inspiration from the society in which he lived, and he created his works based on this inspiration. Beksultan Jakiev, who was awarded the title *People's Hero*, wrote his works in accord with this awareness. It is possible to observe traces of real life in his short stories and novels, and especially in his play Father's Fate. The author, who wrote this play after the war, depicted the intense sufferings, struggles, and destruction caused by the war, much like Chingiz Aitmatov. Examining and analyzing literary works such as novels, plays, and stories from a broad perspective is of great importance in the field of literature. In this study, after presenting introductory information about the life and literary personality of the author Beksultan Jakiev, his play "Father's Fate" will be analyzed and introduced to the world of literary science based on the classifications in the works of Mehmet Tekin's Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları (The Art of the Novel) and İsmail Çetişli's Metin Tahlillerine Giriş/2 (Introduction to Text Analysis/2)

Keywords: Beksultan Jakiev, Father's Fate, text analysis, Kyrgyz literature, drama

Giriş

Toplumun aynası olarak nitelendirilen edebiyatta, yazar edebi ürününü ortaya koyarken yaşadığı toplumdaki ve kültürden beslenerek eserini zenginleştirir. Okuyucu, yazarın kaleme aldığı eserini okumadan önce yazarın yaşadığı coğrafya hakkında herhangi bir bilgi birikimine sahip değilse bile metni detaylı tahlillerle inceleyip okuduktan sonra yazarın düşünce dünyası ve yaşadığı toplum hakkında bir bilgi birikimine sahip olması muhtemeldir. Hatta “Edebî inceleme bazen yazarın hayatının incelenmesini gerekli kılabılır” (Özbalcı, 2015, s. 228). Yazar hangi psikolojiyle eserini kaleme aldığı, ele alınan konu yazarın başından geçen bir olay mı diye metin geniş yelpazeden incelenmeye tâbi tutulur.

Anlatmaya ve göstermeye bağlı edebi türlerde ele alınan edebi ürünü yeniden yorumlamak ve anlamlandırmak adına metin çözümlemelerine sıkça başvurulur. “Edebî metnin bir göstereni birçok gösterilene vardır. Yani edebî metin her okunduğunda yeniden kurulur ve yaratılır” (Aktaş, 2008, s. 138). Yazarın metin içerisinde okuyucusuna vermek istediği derin anlamı yakalayabilmek adına metin üzerinden çeşitli incelemelere gidilir ve bu sayede eser yeniden kurgulanarak edebi ürüne yeni bir soluk kazandırılır. Çalışmamızda usta yazar Beksultan Cakiyev’in hayatı, edebi kişiliği ve sanat yaşamı hakkında nesnel bilgilere yer verildikten sonra yazarın Babanın Kaderi adlı oyunu yapı ve izlek bakımından incelenmeye çalışılacaktır.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada Kırgız edebiyatında Babanın Kaderi adlı tiyatrosu ile büyük yankı uyandıran usta yazar Beksultan Cakiyev’in hayatı ve edebi kişiliği hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiştir. Yazarın hayatı ve sanat yaşamı hakkında elde edilen veriler sonucunda, Beksultan Cakiyev’in Babanın Kaderi adlı draması Türk edebiyat biliminin önde gelen edebiyat bilimcilerinden olan, Mehmet Tekin ve İsmail Çetişli’nin metin inceleme metodlarıyla başta olay örgüsü olmak üzere kişi kadrosu, zaman, mekân, dil ve üslup gibi öğelerle incelenerek analiz edilecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kırgız edebiyatı denilince akla ilk gelen isimlerden biri, adını eserleriyle geniş bir kitleye duyuran Cengiz Aytmatov gelmektedir. Fakat Kırgız edebiyatını geniş bir yelpazeden inceleme fırsatı bulan her araştırmacının Cengiz Aytmatov dışında da çok büyük usta kalemlerin olduğunu görebilmektedir. Buna verilebilecek örneklerinden yalnızca biri, Kırgız edebiyatında *Halk Kahramanı* unvanına layık görülen Beksultan Cakiyev’dir. Söz ustası Cakiyev, kaleme aldığı birçok eseriyle dünya edebiyatının genç edebiyatlarından biri olan Kırgız edebiyatına damga vurmuş önemli kalemlerden biridir. Babanın Kaderi adlı tiyatro oyunu ile büyük bir ün kazanan yazar ele alınan çalışmanın neticesinde edebiyat bilimi sahasına tanıtılacaktır.

Ele alınan çalışmada usta yazar Beksultan Cakiyev’in hayatı ve edebi kişiliği hakkında tanıtıcı bilgiler verildikten sonra, Türk edebiyat biliminin önde gelen edebiyat bilimcilerinden olan Mehmet Tekin’in Roman Sanatı/1 Romanın Unsurları ve İsmail Çetişli’nin Metin Tahlillerine Giriş/2 adlı eserlerindeki metin inceleme metodları esas alınarak, usta yazar Beksultan Cakiyev’in Babanın Kaderi adlı oyunu tahlil edilecektir. Eserin iskeletini oluşturan başta olay örgüsü olmak üzere, şahıs kadrosu, vakanın yaşandığı mekân, zaman, dil ve üslup gibi temel alt başlıklarla oyunun karanlıkta kalan yönleri yeniden anlama ve yorumlanmaya sunulacaktır. Çalışmada elde edilen veriler sayesinde Kırgız edebiyatında *Halk kahramanı* olarak anılan Beksultan Cakiyev ve Babanın Kaderi adlı tiyatro oyunu edebiyat bilimi dünyasına tanıtılacaktır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada yazarın hayatı, edebi kişiliği ve sanatı hakkında verilerin elde edilmesi adına çeşitli Kırgızca ansiklopedi, kitap, internet kaynakları, tez ve makale literatür tarama yöntemiyle yazarın hayatı ve eseri hakkında nesnel bilgiler elde edilmiştir. Usta yazarın çeşitli ülkelerde sahnelenmeye layık görülen Babanın Kaderi adlı tiyatro oyununu yapı bakımından inceleme ve tahlil etme aşamasında Türk edebiyat biliminin önde gelen isimlerinden olan Mehmet Tekin’in Roman Sanatı/1

Romanın Unsurları ve İsmail Çetişli'nin Metin Tahlillerine Giriş/2 adlı metin inceleme çalışmalarındaki sınıflandırmalar esas alınarak tiyatro; olay örgüsü zaman, mekân, dil ve üslup açısından incelenmiştir. Eserin analiz aşamasında YÖKTEZ ve ULAKBİM veri tabanında bulunan çeşitli lisansüstü tez ve makalelerden sıkça yararlanılmıştır. Elde edilen veriler ışığında söz ustası yazar ve eseri Türk okuyucusu ile buluşturulmuştur.

Öykü, roman, tiyatro yazarı Beksultan Cakiyev, 11 Nisan 1936 yılında Kırgızistan'ın Issık Göl şehrinin Ton (Тон) ilçesinde dünyaya gelmiştir. 1958 yılında Kırgız Devlet Üniversitesinin Filoloji bölümünden mezun olan yazar, bir yıl sonra Kırgız Devlet Üniversitesinin Tıp Enstitüsünde Kırgız dili öğretmeni olarak işe başlamıştır. Cakiyev, bundan sonraki yaşamının büyük bir kısmını tiyatroya ve tiyatro filmlerine adanmıştır. Tiyatronun sahnelendiği birçok kurumda üst düzey yetkili olarak görev almıştır. Ünlü birçok ismin oyunlarını tercüme eden yazar “2000-2003 yıllarında bizzat kendisinin hazırlamış olduğu proje ile Manasçılık ve destancılık üzerine ele aldığı âşıklık geleneği, UNESCO tarafından tüm insanlığın sözlü mirasının şaheseri olarak ilan edilip desteklenmiştir” (Gurkina vd., 2008, s. 219).

Usta oyun yazarı Cakiyev, edebiyat ve sanata adanmış seksen beş yıllık yaşam serüveninde birçok ödüle layık görülmüş önemli değerlerden biridir. Yazar, “1989'da Kırgız SSCB'nin Toktogul adındaki devlet ödülünün, 1994'te Kazakistan'ın Telegen Aybergenov adındaki uluslararası ödülünün, 1996'da Cambıl Cabaev adındaki uluslararası ödülleri kazanmıştır” (Tyupnet, 2021). Aksakallar keneşi üyesi olan yazar Beksultan Cakiyev, başarılarla dolu edebiyat ve sanat yaşamına 25 Nisan 2021 yılında veda etmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere Cakiyev'in ününe ün katan eseri Babanın Kaderi adlı dramasıdır. Bu dramanın her bir sayfasında Cengiz Aytmatov'un “Toprak Ana” adlı romanının izlerini görmek mümkündür. Olayların akışı farklı olsa bile savaşın açtığı derin izler ortaktır. Bu ortak payda doğrultusunda eserlerini kaleme alan üstadı, Kırgız yazarları şöyle yorumlamıştır; “Bize göre Kırgız edebiyatında savaşın acımasız, sert yüzünü, cephedeki insanların iç dünyasını, kaderini en yalın haliyle gösteren iki zirve eser vardır. Bunlardan birincisi Cengiz Aytmatov'un “Toprak Ana” adlı eseri ikincisi ise Beksultan Cakiyev'in Babanın Kaderi adlı piyesidir” diye değerlendirilmektedirler (Akmataliev, 2015, s. 285). Bu cümlelerden de anlaşılacağı üzere yazarın bahsi geçen oyununu ne denli önem ve titizlikle kaleme aldığı açıkça görülmektedir.

Usta yazar Beksultan Cakiyev, bahsi geçen oyununu, yakın çevresindeki kişilerin başından geçen bir dizi olaylar sonucunda kurgulamıştır. “Babanın Kaderi adlı dramanın gerçek hikâyesini dün bizzat Beksultan'dan dinledim. Dramanın hikâyesinin gerçek yaşamdan alındığı doğrudur. Ana karakterleri olan Akılbek babanın, Zuura'nın, Cenişbek'in bir prototipi var. Akılbek Beksultan'ın dedesi yaşlı Abiyir'dir, kendisi de bu kişi tarafından büyütülmüştür. Ama Beksultan Cakiyev'e göre Abiyir, Akılbek değil, Akılbek de Abiyir değil. Zuura, savaşta öldürülen amcası Düşö'nün (oyunda Bolotbek, savaştan önce öğretmenlik yapan) karısı Sakiş'in ablasıdır” (Gülnura, 2009, s. 21-22). Oyunda can verilen diğer karakter ve tipler de yine yazarın bizzat yakın çevresindeki kişilerden oluşmuştur. Tiyatro yazarı Beksultan Cakiyev, Babanın Kaderi adlı oyunu hakkında Kırgız Sputnik kanalına verdiği bir röportajda bu eserini henüz 21 yaşında genç bir öğrenci iken uykusuz geçirdiği dört günün ardından kaleme aldığını dile getirmektedir. “Beksultan Cakiyev eserini kaleme aldığı sırada henüz 21 yaşındaydı. Oyun ilk sahnesinden hemen sonra halk tarafından büyük bir ilgiyle karşılandı” (Sputnik, 2016).

2. Vak'a-Olay Örgüsü

Türk edebiyat biliminin önde gelen edebiyat bilimcilerinden biri olan Mehmet Tekin'e göre; vaka taklit ve yansıtma eylemleriyle biçimlenen roman, masal, tiyatro gibi türlerin temel elemanıdır. Vaka anlatı türünün esas unsurudur. Vakası bir anlatı sistemi düşünülemez diye ifade etmektedir (Tekin, 2016, s. 55). Olay örgüsü eser boyunca okuyucuya aktarılan hadiselerin toplamıdır. Bu hadiseler birbirinden bağımsız düşünülemez. Aksine, birden fazla olayın cereyan ettiği bir sebep ve sonuç üzerine şekillenen yapısal bir bütündür.

Ele alınan oyunun olay örgüsü Issık Göl'de geçmektedir. İlk perdesi 1946 yılının yaz aylarında kaleme alınmıştır. Bu oyun, yazarın bizzat yakın çevresinde meydana gelen bir olay üzerinden şekillenmiştir. Oyunun ilk perdesi, savaşta oğlunu kaybeden bir anne ve babanın geriye oğlundan kalan tek emaneti olan gelini ve torunu üzerinden okuyucuya sunulmuştur. Günlük yaşamın seyrinde devam ettiği bir gün, Zuura'nın yengesi Burul'un eve gelişiyle olaylar karmaşık bir hale bürünmeye başlar. Burul, savaşın acımasız yüzünün birçok evi, aileyi yok ettiğini ve Zuura'yı da kocasız bıraktığını Akılbek'e uzunca anlatmaya başlar. Sözün sonlarına doğru Burul, "artık kızımızı istiyoruz" diye dünürlerine bildirir. Bunu duyan Akılbek "benim yavrum ölmedi gelecek ve Zuura'da hiçbir yere gitmeyecek öyle değil mi kızım?" diye soruyu Zuura'ya yönlendirir. Zuura kararsız düşüncelerle boğulduğu bu dönemde evden ayrılmak istediğini kayınpederine bildirir. Yaşlı baba Akılbek, gelininden bu beklemediği yanıtı alınca büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Bu olay karşısında yakınıp dizini döven Uulcan kaynana ve eşi Akılbek'e Zuura, oğlunu da götürmek için yalvarır. Akılbek gelinine "sen gidebilirsin fakat torunumu asla vermem" diye keskin bir yanıt verir. Akılbek, Burul ve Zuura'ya "tüm varımı yoğunu benden alın ama torunumu benden istemeyin, oğlundan kalan tek emanet Cenişbek'im" diye gelinine yanıt verir. Bu yanıt üzerine Zuura ağlayarak evden çıkar. Burul Zuura'yı teselli ederek er ya da geç oğlunu sana verecekler deyip Zuura'yı kaynana ve kayınpederinden gözyaşlarıyla ayırır.

İkinci perdeden itibaren Burul, Cenişbek'i çeşitli yalanlarla kandırarak annesine gönderir. Cenişbek'in de annesine gitmesiyle beraber Akılbek gerçek anlamda yapayalnız kalır. Evdeki tüm fertlerin sırasıyla yaşlı babayı terk etmesi, eşinin de bu esnada ölmesiyle birlikte Akılbek için yaşam dayanılmaz bir acı haline gelir. Ölen evladının öldüğüne inanmayıp onu her zaman bir ümitle bekleyen baba, umutsuzluğa düştüğü her anda tüm umudunu torunu ve geliniyle toplarken bir anda herkesin ortadan kaybolmasıyla Akılbek kimsesiz kalır.

Üçüncü perdede bu gidişlerle yapayalnız kalan Akılbek'in günden güne sağlığının kötüye gitmesini, yataklara düşmesini, kimsesiz kalışını yazar uzun soluklu bir şekilde ele almıştır. Son perdeye doğru artık Zuura'nın kaynanasından çektiği sıkıntılar yetmezmiş gibi bir de kaynananın Zuura'nın oğlu Cenişbek'i istememesi, çocuğu evde fazla bir masraf olarak görmesi Zuura'yı hem bedenen hem de ruhen yıpratır. Çaresizlikle boğuşan Zuura, dramının sonlarına doğru oğlunu dedesinden ayırmanın büyük bir hata olduğunu farkına vararak, Cenişbek'i gözyaşları içerisinde dedesine gönderir. Cenişbek'in dedesine gitmesiyle birlikte acılar iki taraf için de son bulmaya başlar. Savaş, ölüm, yalnızlık ve çaresizliği usta yazar ele aldığı bu dört perdelik oyunun her sayfasında yoğun bir şekilde okuyucusuna hissettirmiştir.

Burul; "Hayatta her şey istediğimiz gibi olmuyor demişler dünürüm. Bolotbek her ne kadar sizin oğlunuzsa bizim de o kadar oğlumuz gibiydi. Kızımız Bolotbek gibi bir dengini bulduğuna çok sevinmiştik. Fakat Allah'ın takdiri böyleymiş, cepheye gitti bir daha dönemedi, kötü haberini aldık" ... (Cakiev, 2016, s. 44).

Zuura'nın yengesi Burul, Akılbek'in evine geldikten sonra sarf ettiği bu sözlerle hem Akılbek babanın içinde yeşerttiği umutlara bir şerit çeker hem de Zuura'yı yuvasından kaynana, kayınpederi ve oğluyla olan mutlu yaşamından koparır. Burul'un Zuura'nın evine geldikten sonra yaptığı bu konuşma ile olay örgüsü şekillenmeye başlar.

3. Şahıs Kadrosu

3.1. Kişiler

"Kişi, sadece vak'ayı canlandırmak ve olayları sürüklemek için devreye sokulmuş bir öge değildir. O, yenilenmiş kimliğiyle sadece bir roman kahramanı olarak görülmez, aynı zamanda, yazarın romandaki temsilcisi, sözcüsüdür; hatta yazarın, yerine göre bakış açısından yararlandığı biridir. Kısacası o, hem serüveni sürükleyen, vak'ayı canlandıran, hem de olayları anlatan, sunan etkili bir elemandır artık" (Tekin, 2016, s. 66). Edebi eseri oluşturan temel unsurlarından bir diğeri de kişi kadrosudur. Kişinin olmadığı bir edebi eser düşünülemez. Roman, hikâye, tiyatro gibi türlerde yazarın can verdiği kişiler toplumdaki bağımsız olan kişiler değildir. Günlük yaşamda sıkça rastlanılan kötü, iyi, kibirli, merhametli gibi özellikleri ile eserde yerini alırlar.

3.2. Düz/ Yalınkat Kahraman, Başkişi (Akılbek)

“Kart karakter’ olarak da isimlendirilen bu kahramanlar, son derece belirgin nitelikleri ile okuyucu karşısına çıkar ve olay örgüsü boyunca herhangi bir değişime uğramazlar” (Çetişli, 2004, s. 68). Düz/yalınkat kahramanlar, eserin seyri boyunca sabit bir fikre sahiptirler. Bu sabit fikirden dolayı okuyucunun hafızasında hemen yer edinirler ve kolay kolay unutulmazlar. Anlatıda, “kişiler başkişiyeye göre bir pozisyon alır, onun etrafında döner, ona bir şekilde bağımlıdır veya onunla bir ilişkisi vardır” (Sezgir, 2022, s. 108). Eserin seyri boyunca başkişi, yer yer pasif durumda olsa bile anlatının esas merkezinde yer alan önemli başkahramandır.

Düz yahut yalınkat kahraman olarak ifade edilen tanım ile ortak özellikler barındıran tiyatro oyunundaki başkişi, Akılbek’tir. Akılbek, dramının seyri boyunca sabit bir fikre sahiptir. Oyunun başından beri sürekli oğlunun öldüğüne inanmayıp, onu her zaman bir ümitle bekleyen baba, oyunun son perdesine kadar yine o ümitle beklemeye devam eder. Oyunun sonlarına doğru Akılbek torunu Cenişbek’in eve gelmesiyle birlikte belki oğlum da torunum gibi çıkıp gelir düşüncesiyle feribotun sesini duyar duymaz iskeleye gitmek için yola koyulur. Akılbek’in kızı Mayraş, babasının iskeleye gitmemesi için her ne kadar direktse de Akılbek içinde yeşerttiği umut tohumlarıyla tekrar iskeleye gider ve oyun, Akılbek’in iskeleye gitmesiyle son bulur.

Bunun yanı sıra eser içinde hemen hemen tüm olayların merkezinde olan ve bu gelişen olaylar doğrultusunda etkilenen, adı sıkça zikredilen başkişi olarak da yine Akılbek baba görülmektedir. Akılbek, dramının ilk perdesinden son perdesine kadar sürekli olayların akışında bulunan ve okuyucunun hafızasında kolaylıkla yer edinen başkahraman rolünü üstlenmiştir. Eser boyunca okuyucu, Akılbek’i torununa, gelinine ve savaşta babalarını kaybeden çocuklara olan merhametli ve güçlü duruşuyla tanımaktadır. Yaşlı babanın başından birden fazla olay silsilesi geçse bile o bütün acılara göğüs gererek hayatla bir mücadele içindedir. Yaşlı baba Akılbek’in ilk kaybı olan oğlu Bolotbek’ten sonra gelini Zuura’da onu terk eder. Akılbek bu terk edilişten kısa bir süre sonra eşini kaybeder, fakat yaşlı babayı gerçek manada yıkıma uğratan olay, torunu Cenişbek’in gidişidir. Cenişbek’in gidişiyile Akılbek yataklara düşerek ölüm eşiğine gelir. Tek arzusu torununun geri dönmesidir. Bu arzuya ihtiyar dede uzunca bir süre bekler ve eserin sonunda Cenişbek eve döner.

Akılbek, drama boyunca oğlu Bolotbek’in savaşta öldüğünü inanmamaktadır. Başta Burul olmak üzere herkes yaşlı babaya evladının öldüğünün gerçeğini söylese de baba bu gerçeğe inanmayarak hep bir umutla oğlunun geleceği günü düşlemektedir. Akılbek’in bu sabit fikirde oluşu sürekli gelgitler içinde olmayışıyla düz kişi tanımına uygun bir kişi olduğunu göstermektedir. Akılbek’in torununa olan merhameti, vicdanlı tutumu dramının ikinci perdesinde yoğun olarak görülmektedir. Okulların tatil olduğu sıralarda tüm çocuklar kolhozda çalışmaya giderken Cenişbek çocuklara yardıma gitmez. Okulun öğretmeni Şarşeke, Akılbek’e “herkes okul ve tarla işleri için yardıma geliyor, bir işin ucundan tutuyor ama sizin torununuz hiçbir iş yapmıyor. Kimseye yardımı dokunmadığı gibi bir de milletin bahçesindeki elma, erikleri çalıyor. Torunuza niye bu kadar merhamet gösteriyorsunuz? ” diye soruyu Akılbek’e yöneltir. Akılbek, öğretmen karşısında mahcup bir şekilde durarak Şarşeke öğretmene; “Aslında ben göndermiyorum” diye torununu tekrar korumaya çalışır, ama Şarşeke öğretmen buna inanmaz, torununa kıyamadığı için onu göndermediğini çok iyi bilmektedir.

Akılbek; “Evet haklısın evladım ama o hâlâ çocuk evden uzakta çalışırsa zorluk çekecek... Yazın uzun ve sıcak günlerinde bir aç bir tok kalacak... Bağırsakları birbirine yapışır... Yorulur hasta olur diye düşündüm, yavrum” der. (Cakiev, 2016, s. 52).

Bunun yanı sıra Akılbek sadece torunu için bir merhamet ve koruma içerisinde değildir. Gelini Zuura’ya olan bağlılığı da dramada kendini net bir şekilde göstermektedir. Ölen oğlundan kalan yegâne emaneti torunu ve gelinidir. Akılbek Zuura’yı ölen oğlu Bolotbek’in yerine koymuş, gelinine olan bağlılığını ve sevgisini okuyucuya drama boyunca hissettirmiştir. Zuura’nın yengesi Burul eve gelip kızımızı istiyoruz dediği esnada Akılbek, bir baba koruma iç güdüsüyle Burul’a şu yanıtı vermiştir;

“Benim oğlum da Zuura gelinim de Zuura’dır! Benim Bolotbek’imde Zuura, Zuoram’da Zuura’dır. Benim her şeyim Zuura’dır! Onu kimseye vermem!” der (Cakiev, 2016, s. 45).

Dramanın seyri boyunca Akılbek baba, oyundaki tüm herkese karşı takındığı bu merhametli ve babacan tavrı ile okuyucunun hafızasında kolaylıkla yer edinmiştir. Akılbek baba, yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen dik durabilmeyi başaran görmüş geçirmiş yaşlı bir aksakal olarak dramada yerini almıştır.

3.3. Tip

“Tip kendi dışında bir şeyi temsil eden roman kişisidir. Yani, roman dünyasının dışında kalan, dış dünyada mevcut bir kavramı ya da bir insan türünü temsil eden bir roman kişisidir” (Moran, 1982, s. 95). Tip Roman, tiyatro, hikâye gibi edebi türlerde toplumsal sınıftaki kişilerin rollerini üstlenen kişidir. Eserde takındığı tutum ve davranışlar ile toplumdaki birini temsil ediyormuşçasına, okuyucuya tüm gerçekçi tavrıyla kendisini yansıtan kişidir. Tek bir özellik taşımasıyla da karakterden ayrılır.

3.4. Burul

“Asli kahramanlar’ın yanı sıra “tip” olarak adlandırılan “yan kahramanlar” da şahıs kadrosu içinde yer almaktadır” (Karakaya, 2011, s. 20). Anlatmaya bağlı edebi türlerde, bireysel bir tutum takınmayan aksine toplumsal düşünce yapısına, yerine göre uygun tavır takınan yahut da takınmayan iyi, kötü cimri gibi özellikleri ile okuyucuya sunulan kişiler tip olarak adlandırılmaktadır. Eserde bu toplumsal davranışlara uygun tavır takınmayan, oyundaki olumsuz tip olarak Burul görülmektedir. Burul, oyunda Zuura’yı evinden ayıran, evlenmeye sürükleyen, Akılbek’i torunundan ve gelininden eden kötü tip olarak okuyucu karşısına çıkmaktadır. Burul, Zuura’yı yuvasından ettiği yetmezmiş gibi Cenişbek’i de sürekli kontrol ederek Akılbek’ten uzaklaştırıp sonunda annesine gönderen olumsuz bir tip olarak okuyucuya yansıtılmıştır. Akılbek yalan da olsa bu yalana kendini inandırmış, oğlunun geleceği günü hayal ederken Burul’un evlerine gelip oğlu Bolotbek’in savaşta öldüğünü Akılbek’e acımasız bir şekilde anlatması ve kızımız Zuura’yı bize verin demesi oyunda onu her yönüyle olumsuz bir tip olarak yansıtmaktadır.

Burul; “Cenişbek Ay, Cenişbek ne oldu? Eyvah! Eyvah! Yanağın kızarmış vurmuş çocuğa, vurmuş ya! Zavallı öksüzüm, en azından çocuğu teselli etseydin. Çocuğun annesiz geçirdiği her güne lanet olsun, işte böyle oluyor sonra. Ha bu arada annen seni yine çağırıyor. Al bak bu da mektubu oku...” (Cakiev, 2016, s. 55).

Akılbek Cenişbek’in yaptığı şımarıklıklar ve isteklerine artık daha fazla dayanamayarak torununa ani bir sinirle tokat atar. Olumsuz bir tip olan Burul bu olaya gizli bir şekilde tanıklık ederek Cenişbek’in evden çıkmasını bekler. Cenişbek’in evden çıkmasıyla birlikte Burul, Cenişbek’in ardından koşarak çocuğu dedesine karşı dolduruşa getirerek Cenişbek’in dedesinden ayrılmasına sebep olur.

3.5. Yuvarlak Kahraman

“Düz kahramanların tamamı ile zıttı olan yuvarlak kahramanlar; psikoloji ve karakter bakımından büyük bir derinlik ve zenginliğe sahiptir. Yuvarlak kahramanlar, olay örgüsü boyunca yaşanan gelişmelere göre sürekli değişir; zihnen ve ruhen büyürler” (Çetişli, 2009, s. 68). Yuvarlak kahraman anlatı boyunca sürekli şekil değiştirmektedir. İlk etapta beyan ettiği fikir ile eserin sonunda takındığı tavır birbirinden farklıdır. Okuyucu eseri okuduğu ilk esnada kahramanı düşünce dünyasında tutarlı tavırlarıyla şekillendirirken eserin sonunda kahraman, olayların akışına göre farklı tavır takınıp fikir değiştirmesi ile okuyucuyu büyük bir yanılgıya düşürür.

3.6. Zuura

Zuura, dramanın ilk perdesinden itibaren sürekli gelgitler içinde olan tavırlar sergilemesi hasebiyle yukarıda tanımlanan yuvarlak kahramanın özellikleriyle büyük anlamda paralellik göstermektedir. Zuura, acaba gitsem mi, kalsam mı? Diye sürekli bir vicdan muhakemesi içindedir. Kayınpederi Akılbek ile kaynanası Uulcan, O’na sonsuz güven içinde ve O’nu çok sevmektedirler. Aynı durum Zuura içinde geçerlidir. Zuura, kaynanasına ve kayınpederine çok düşkün biri olarak görülür. Lakin bu düşünce, Zuura’nın yengesi Burul onların evine gelip “Kızımız Zuura’yı istiyoruz” demesiyle farklı bir boyuta taşınır. Burul, bu isteğini beyan ettiği sırada Akılbek sonsuz bir güven içinde “Kızım gelmek istemez o burada mutlu ve huzurlu” diye cevabını verirken, Burul’un, “Gelinin

de rızası var kendisi gelmek istiyor” dedikten sonraki cümlesi üzerine Akılbek, yine buna kanaat getirmeyerek Zuura’ya soruyu yönlendirir. Fakat Zuura’nın da kayınpederine olan cevabı aynıdır. Zuura kayınpederinin ayaklarına kapanır ve gitmek istediğini Akılbek’e bildirir.

Zuura evden ayrıldıktan kısa bir süre sonra yeni bir evlilik yapar. Yaptığı bu evlilikten sonra Zuura, oğlu Cenişbek’e büyük bir özlem duyar ve oğlunu yengesi Burul’dan ister. Burul bin bir türlü yalan ve hileyle Cenişbek’i kandırıp annesinin yanına gönderir. Akılbek torununun evden ayrılıp annesine gittiğini duyunca çaresiz bir şekilde yola koyularak Zuura’nın yeni evine gider. Zuura kayınpederini evde görünce büyük bir utanca kapılarak ağlamaya başlar. Eserin sonlarına doğru Zuura, kaynanasından çektiği sıkıntıların aynısını Cenişbek’in de yaşamasına daha fazla dayanamayıp oğlunu tekrar dedesine gönderir. Dramanın başından sonuna kadar sürekli duygu değişimine uğrayarak karar değiştiren Zuura, yuvarlak kahraman olarak eserde yerini almıştır. Zuura, takındığı bu tavır ve tutumla günümüz insanların karakteristik özellikleriyle büyük anlamda paralellik göstermektedir.

Zuura; (yalnız) “Ne yapmam lazım? Gitmekten başka çare yok mu? Kalsam mı? Yoksa gerçekten gitmem mi gerekiyor? Yok, yok! Gidemem! Gitmeye gücüm de yetmez!” (Cakiev, 2016, s. 37).

Akılbek; (Burul’a) “Nasıl da bu kadar acımasız olabiliyorsun? Zuuraş Kurban olduğum buraya gel! (Zuura evin içerisindeki kapıdan görünür) Şu yengene bir şeyler söyle de gönder!

Burul; Kız zaten önceden sözünü vermişti. Bu arada herkes Zuura’yı süzer

Akılbek; Doğru mu evladım?

Zuura; (Akılbek’in ayağına kapanır) Baba! Benim gibi bir ölüyü affet baba, baba! Hakkını helal et! Abimi milletin karşısında kıramadım... Affet, baba!” (Cakiev, 2016, s. 46).

Zuura’nın dramada sürekli gelgitli bir tavır içerisinde olmasının başlıca sebebi; Toplumun Zuura’ya dayattığı baskıdan kaynaklanmaktadır. Zuura, yaşlı kaynana ve kayınpederi ile mutlu bir yaşam sürmektedir. Fakat köy halkı Zuura’ya neden hâlâ bu evde kaldığını sormaktadır. Zuura köy halkının ona ve abisine dayattığı baskıdan ötürü mutlu yuvasından ve evladından ayrılarak kötü bir kaynana ile ömür boyu yaşamak zorunda kalır.

4. Zaman

Hikâye, roman ve tiyatrolardaki temel unsurlardan bir başkası “Zaman”dır. Foster’in “Her romanda bir saat vardır.” ifadesini, bütün anlatma ve gösterme esasına bağlı türlere şâmil kılmak mümkündür (Çetişli, 2004, s. 73). Anlatma ve göstermeye bağlı edebi türlerde okuyucu eseri okumaya başladığı andan itibaren, eserin bitimine gelinceye dek zaman konusunda bir düşünceye sahip olması muhtemeldir. Bunu belli başlı söz kalıplarıyla anlamak mümkündür. Bir yaz akşamı, yıldızların gökyüzündeki sıralı dizilişi gibi çeşitli cümleler yoluyla okuyucu zamanı kolaylıkla tespit edebilir. Edebi türlerde iki farklı zaman kavramı okuyucuyu karşılamaktadır. Bunlardan ilki vak’a zamanı, ikincisi anlatı zamanıdır. Tiyatro gibi göstermeye bağlı türlerde bir anlatı zamanından bahsetmek mümkün değildir. Tiyatro, kurgu gereği belli bir süre zarfında sahnelenir ve izleyiciye aktarılır. Belli bir süre zarfı içinde sahnelenen edebi türlerde anlatı zamanından bahsedilmez (Çetişli, 2004, s. 76).

4.1. Vak’a Zamanı

Vaka, bir müddet zarfında cereyan eder. Anlatıcı bu vakayı, vaziyete göre, yine bir müddet zarfında öğrenir ve nakleder (Aktaş, 1991, s. 117-118). Vak’a zamanı edebi türün belli bir noktadan başlayarak eserin bitimine kadarki olan süreci kapsar. Bu sürenin uzunluk ve kısalığı eserin içeriğiyle doğru orantılıdır. Vak’a zamanı tıpkı bir labirent gibi, iç içe geçmiş bağlantılarla meydana gelir. Okuyucu, eseri okumaya başladığı zaman olayın nerede başladığını, nerede geliştiğini ve nerede bir sonuca vardığını görebilmektedir. “Olayların sırası, süresi ve sıklığı bu zaman dilimi içinde düzenlenir. Her anlatıcı, bu süreyi istediği şekilde verebilir” (Narlı, 2002, s. 94). Anlatıcı konumunda olan kişi, eserinde olay örgüsüne tam anlamıyla hakimse, eserde zamanı belli bir kronolojik sıraya göre sıralayabilir yahut geri dönüş tekniğiyle zamanda ileriye ya da geriye gidebilir.

Babanın Kaderi adlı dramının ilk perdesinde; vak’anın 1946 yılının yaz aylarında geçtiğini açık bir şekilde belirtilmektedir. Akılbek’in savaşta ölen oğlunun öldüğüne inanmayıp sürekli iskeleye

gidip oğlunu beklemesi, Burul'un Akılbek'in evine gelip Bolotbek'in savaşta öldüğü için Zuura'yı istemesi dramının savaştan sonraki zamana tekabül ettiğini okuyucuyu belirgin bir şekilde hissettirmektedir. Bunun yanı sıra savaştan sonraki yılların toplumda bıraktığı derin yaralar ve acılar Akılbek baba aracılığıyla sunulurken, zaman kavramı açık bir şekilde belirtilmiştir.

Dramanın ikinci perdesinde; Zuura'nın evden ayrılıp gitmesi üzerine yaklaşık altı yedi yıl geçtiği drama da açıkça belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Akılbek'in bahçesindeki elma, kayısı gibi meyvelerin yetişip olgunlaşması, hatta Cenişbek'in başkalarının bahçesinden meyveleri izinsiz koparması, kolhozda çalışan çocuklara bahçedeki elma, kayısı ağaçlarının bakım işlerine yardım etmemesi, yazın artık sonlarına geldiğini ikinci perde boyunca okuyucuya hissettirilmiştir.

Dramanın üçüncü perdesinde; Akılbek torununu kaybetme korkusundan dolayı Cenişbek'e hiçbir şekilde kızamamaktadır. Okulun öğretmeni Şarşeke eve gelip Akılbek ile konuşur. "Torununuz neden kolhozdaki otları toplamaya gelmiyor? Okul tatil herkes kolhozda çalışıyor meyveleri topluyor fakat sizin torununuz hiçbir işin ucundan tutmuyor" diye Akılbek'e serzenişte bulunur. Okuyucu bu diyalogdan yola çıkarak mevsimin artık sonbahara doğru yaklaştığının kanısına varmaktadır. Dramanın ilk perdesinden son perdesine kadar vak'a zamanı kendini buna benzer çeşitli diyaloglar yoluyla belirgin bir şekilde göstermektedir. Akılbek torunu Cenişbek için Zuura'nın evine gidip, torununu almadan döndüğü sırada, köyün çocukları Akılbek'e bozulan radyosunu tamir edip eve getirmişlerdir. O esnada radyo açılır ve radyodaki spiker savaşın bitmesinin üzerinden geçen zamanı açık bir şekilde bildirmektedir. Sovyet iktidarının savaş istemediğine dair olan bu bildiride zaman kavramı geniş bir şekilde okuyucuya sunulmuştur.

Radyo: "Geçmişte bıraktığımız savaş her aileye mutsuzluk getirmişti. Onun bitmesi üzerine birkaç yıl geçti, ama halkın endişesi halen devam etmekte, çünkü bundan önce, bu silahlı yapılandırma Hiroşima'ya atılan atom bomba kadar korkunç ve ürkütücü olmamıştı" (Cakiev, 2016, s. 77).

Usta yazar Beksultan Cakiev, bahsi geçen dramasında zaman kavramını çeşitli diyaloglar ve kodlar vasıtasıyla okuyucuya belirgin bir şekilde aktarmıştır. Radyoda yayımlanan bu savaş bildirisiyle zaman kavramı açık bir şekilde okuyucuya hissettirilmiştir.

5. Mekân

Şahıs kadrosunu teşkil eden insan veya varlıkların itibarı bir dünyada yaşadıkları olaylar zincirinin hikâyesi olan roman, hikâye ve tiyatrodaki, muhayyel veya gerçek bir mekâna ihtiyaç duyulacağı açıktır. Bu sebeple adı geçen türlerin bir başka önemli unsuru, mekân olarak karşımıza çıkar. Mekân; en basit hâliyle-eserde yaşanan olayların sahnesidir (Çetişli, 2004, s. 77).

Olayların gerçekleştiği yer olarak adlandırılan mekânlar edebi eserin muhtevasına göre birden fazla yerde cereyan edebilir. Bazen bu yer; köy, ev, mahalle, dükkân, sahil kenarı, bahçe veya bir pazar yeri olabilmektedir. Anlatmaya ve göstermeye bağlı her iki edebi türde mekân, büyük oranda aynı özellikleri taşımaktadır. Tek fark, tiyatro sahnelenme özelliği taşıdığı için mekân, romana göre daha sınırlıdır ve bir tasvire tâbi tutulmamaktadır. Mekânlar, olayın gerçekleştiği yere uygun olarak, açık ve kapalı olacak şekilde iki farklı gruba ayrılmaktadır.

5.1. Açık Mekân

Dış mekân olarak da adlandırılan açık mekânlar, anlatıda olayların seyrine uygun bir biçimde köy, kasaba, deniz, ova, gibi açık alanlarda cereyan eder. Anlatıda kişilerin kapalı ve açık mekânlarda bulunması arasında büyük farklılıklar gözetilmektedir. "Bazı kişiler, kapalı mekânlarda bunalırlar, sıkılırlar, tedirgin olurlar, korkarlar, sanırlar görürler. Ancak açık mekânlarda ruhsal bir dinginliğe ve huzura sahip olurlar. Dolayısıyla mekânın, mekân tercihinin kişilikle, ruhsal durumla, mizaçla doğrudan bir bağlantısı vardır" (Çetin, 2015, s. 136). Yukarıda belirtildiği üzere açık mekânlar, vak'a içerisinde kişilerin duygu dünyasıyla bir paralellik göstermektedir. "Bireyin olumlu ilişkiler kurduğu, kendini anlamlandırdığı, kendisini huzurlu ve rahat hissettiği yerler açık-geniş mekânlardır" (Azap, 2017, s. 70). İncelenen oyunda genel olarak ele alınan açık ve geniş mekân, Issık Göl iskelesidir. Oyunun başkışisi Akılbek, oğlu Bolotbek için sürekli Issık Göl iskelesine gider ve orada bir ümitle oğlunun gelmesini bekler. Issık Göl iskelesi bir nevi Akılbek için umudun ve inancın yeridir. Akılbek hiç sıkılmadan, pes etmeden her gün o iskeleye umutlarıyla birlikte gider. Oyunun sonlarına doğru

yaşlı baba her ne kadar yorgun tükenmiş bir halde olsa bile feribotun sesini duyar duymaz içinde uzun zamandır beslediği umuda koşar. Yukarıda açık mekân olarak belirtilen Issık Göl iskelesi Başkışi konumunda olan Akılbek için adeta umudun ve inancın yeri olarak okuyucuya sunulmuştur.

Cenişbek; “Öyle bir gemi geldi. Sonra millet gemiye koşturup gittiklerinde gemiden askerler iniyor, iniyor...” (Kayıpov, 2021, s. 41).

Mayraş; *Sonra?*

Cenişbek; “Dedem ile ben tepede duruyorduk. Herkes dağılıp, gemi gittiğinde de bile dedem hâlâ aynı yerinde durmaya devam etti. Sonra ben dedeme: “Dede Bolot babam gelecek değil mi,” diye sorarak kolundan çeksem Dedem: “Keşke babanla ikinizden önce ben ölseymdim diye” boynumu kokladı. (Duraksayarak yere baktı) Sonra dedem ağladı.

Mayraş; Ağladı mı?

Cenişbek; (başıyla onaylayıp) Her gün Bristan da kimse kalmadığında dedem ağlar. Gidelim desem de susarak göle baka baka oturur” (Cakiev, 2016, s. 41).

Yukarıdaki diyalogdan da anlaşılacağı üzere Issık Göl iskelesi yaşlı Akılbek için büyük bir öneme sahiptir. Yaşlı baba, tüm umudunu, inancını bu iskeleye bağlamıştır.

5.2. Kapalı Mekân

Türk edebiyatının önemli araştırmacı yazarlarından biri olan Nurullah Çetin’e göre; kapalı mekânlar, dar ve iç mekân olarak da adlandırılır. (Çetin, 2015, s. 136). Kapalı mekân, yaşanan olayların belli sınırlar içerisinde kaldığı yerlerdir. Bu mekânlar edebi eserde bazen olaylarının geçtiği sırdan bir yer iken bazen de kişinin kendi duygu dünyası ve düşünceleriyle baş başa kaldığı yer olarak da ifade edilebilir.

Dört perdelik bu oyunda olayların gerçekleştiği kapalı mekân olarak ev dikkat çekmektedir. Oyunun henüz ilk perdesinde Zuura evden gitmeye koyulduğu esnada evin içi kısaca tasvir edilir. Bunun yanı sıra Burul, Zuura’yı almak için Akılbek’in evine geldiği sırada da yaşanan olayların, tartışmaların tümü yine evde geçmektedir. Fakat evin en bariz şekilde tasvir edildiği bölüm, Akılbek’in eskiden gürültü şamata ile dolu olan evinin bir anda sessizleştiği kesitte dikkat çekilmiştir. Koca evde bir anda yalnız başına kalan Akılbek hasta ve bitap düşer.

Akılbek’in evlenen kızı Mayraş, babasını evine götürmek için her ne kadar çabalasa da Akılbek evini terk etmez. Yaşlı babanın evini terk etmemesindeki en büyük sebep; ya oğlum Bolotbek ve torunum Cenişbek gelirse? Kapıyı kilitli görseler tekrar geri giderler düşüncesiyle hareket ettiği için evden bir dakikalığına bile olsa ayrılmaz. Mayraş babasını ikna edemeyip evden ayrıldığı esnada Akılbek evde asılı duran oğlunun fotoğrafına uzunca bir süre bakarak onla konuşmaya başlar. Akılbek, oğlu Bolotbek yanındaymışçasına duvara asılı çerçevesi ile oturup saatlerce konuşarak ağlamaya başlar. Yaşlı baba evinde yalnız ve çaresiz kaldığı bu sırada evin içi kısaca şu şekilde tasvir edilmiştir;

Akılbek’in evi;

Bir tarafta başköşedeki odaya geçiş, ikinci tarafta dışardan girilen kapılar. Akılbek’in evinin odalarından birinde duvara asılı komuz, komuzun hemen üst tarafında bulunan asker kıyafeti giymiş, yakışıklı bir delikanlının büyütülen fotoğrafı aslı duruyor. Evin hemen giriş kısmında duvara dayalı bir bisiklet duruyor. Hava güneşli, güneş merhamet ışıklarını etrafa saçıyor. Bülbül güzel sesiyle ötüyor. Evde hiç kimse yok. Ev ıssız. (Cakiev, 2016, s. 74).

Usta yazar Beksultan Cakiyev, yukarıda yaptığı ev tasviri ile okuyucuya Kırgız kültüründe büyük bir öneme sahip olan komuz ile evi detaylı bir tasvire tâbi tutmuştur. Yazar bunun yanı sıra dışarıda akan güzel yaşamı Akılbek’in yalnızlığıyla ve evin ıssızlığıyla bütünleştirerek, okuyucuya yalnızlık duygusunu en halis şekilde sunmuştur.

6. Dil ve Üslup

“Bir edebî eser, takdim edilirken, birbiri içinde kenetlenmiş üç önemli teknik ile donatılmaktadır: İfade, edebî dil, üslup... Edebî metnin ifadesi, onun edebî diline ait özellikleriyle

anlatılabilir ve edebî dilde, metnin üslup özelliklerini gündeme getirir” (Önal, 2008, s. 23). Okuyucu bir edebi eseri okumaya başladığı an onu ilk karşılayan unsur dildir. Dilin akıcı ve anlaşılır olması eseri sürükleyici bir duruma taşır.

Halk kahramanı Beksultan Cakiyev, Babanın Kaderi adlı oyununda sade bir Kırgız Türkçesi kullanmaya özen göstermiştir. Yer yer eski Kırgız Türkçesine ait kelimelere rastlanılsa bile oyunun anlaşılma noktasında herhangi bir kopukluk söz konusu olmamıştır. Usta yazarın oyunda can verdiği karakterler ile konuşma dili de bir uyum içerisindedir. Akılbek’in torunu Cenişbek, oyunda altı ile on üç yaşları arasındadır. Cenişbek yaş olarak henüz küçük olduğu için dil gelişimini tam anlamıyla tamamlayamamıştır. Cenişbek’e annesi ve halası dedesinin nerede olduğunu sorunca Cenişbek, annesi ve halasına dedem feribota doğru koştu diyememektedir, bunu ‘beribot’ olarak söylemektedir. Okuyucu her ne kadar oyunu sahnede görmemiş, kitap üzerinde okumuş olsa bile Cenişbek’in sesleri henüz doğru çıkaramamasından ötürü, yaşının küçük olduğu kanısına varabilmektedir. Usta yazar Beksultan Cakiyev, bahsi geçen oyununda tüm kahramanlara uygun rol dağılımı vermiş olup diyalogları da rollere uygun şekilde yazmaya özen göstermiştir. Bunun yanı sıra oyunun başkişisi konumunda olan Akılbek baba, yaşı ve tecrübesi gereği drama boyunca sürekli fikir danışılan, konuşmalarıyla bilgi ve tecrübesini bariz bir şekilde gösteren, görmüş geçirmiş yaşlı bir Aksakal olarak okuyucuya sunulmuştur.

Tiyatro, roman, hikâye gibi edebi türlere karşın daha çok diyalog şeklindeki konuşmalarla ele alındığı için eserde, diyaloglar büyük bir önem arz etmektedir. “Diyaloglar, olayın gelişiminde rol oynama; kişilerin psiko-sosyal konumlarını açıklama; anlatıma doğallık katma; niyete bağlı olarak anlatıcının değer ve yargı gönderimlerini yansıtırma, kültürel yapılanmayı ortaya çıkarma ve metnin kültürel ağırlığını hafifletme gibi işlevlere sahiptir” (Eliuz, 2012, s. 151-167).

Babının kaderi adlı dramada Akılbek’in savaşta kaybettiği oğlu Bolotbek’in duvarda asılı potresiyle yaptığı konuşma şu şekildedir;

Bolotbek’in sesi: Yalnızca savaşa giden ben miyim, baba? Benim gibilerin çoğu gitti. Onların kaçtığı köyüne döndü? Senin gibi oğlunun yüzünü görmeyen babaların sayısı hiçte az değil.

Akılbek; Ama yüreğim sızlıyor. Savaşın tüm zorluklarını çekip, bacağına, kolunu kaybetmiş fakat sağ olarak Cenişbek’im ve benim karşıma gelmiş olsaydın, bu benim için en büyük armağan olurdu. Bundan başka hiçbir şeye ihtiyacım yoktu yavrum,

Bolotbek’in sesi; Sadece Cenişbek değil, bütün çocuklar babasız kalmadı mı? Baba, Cenişbek beni bırakıp gitti diye üzülme. O yetim çocuklara sahip çık, böyle yap baba (Cakiyev, 2016, s. 75).

Yukarıda ele alınan diyalog tekniği vasıtasıyla Bolotbek, babasına savaşın yalnızca onu sevdiklerinden değil, aynı zamanda diğer çocukları da sevdiklerinden ayırdığını ve babasız bıraktığına değinmiştir. Bolotbek Akılbek’e savaşta babasını kaybeden çocuklara babalık etmesini istediği noktada okuyucu toplumun değer ve yargılarını Bolotbek’in sözleri aracılığıyla belirgin bir şekilde görebilmektedir. Bunun yanı sıra yazar, yaşlı Akılbek’in ölen oğlunun potresi ile uzun bir süre konuşmasıyla, yaşlı babanın psiko-sosyal durumunu da okuyucuya bu diyalog aracılığıyla aktarmıştır.

Özetle, eserin dildeki sadeliği, anlaşılabilirlik düzeyi, kişiler arasında geçen diyaloglar, okuyucuya karakterleriyle istenilen duygu ve mesajı vermesi gibi daha birçok etmen bahsi geçen tiyatrodaki bir bütünlük içerisindedir. Bu düzenli bütünlük sayesinde drama başta Kırgızistan olmak üzere Özbekistan, Kazakistan ve Kore gibi ülkelerde de sahnelenmeye layık görülmüştür.

Sonuç

Anlatmaya ve göstermeye bağlı edebi metinlerde edebi eseri daha ayrıntılı yorumlamak ve anlamlandırmak adına edebi metinleri çözümleme metodolojisine sıkça başvurulur. Bu sayede ele alınan edebi tür başta olay örgüsü olmak üzere şahıs kadrosu, zaman, mekân, dil ve üslup gibi alt başlıklarla geniş bir incelenmeye tâbi tutulur. Her edebi eseri incelemenin bir metodu ve nizamı vardır. Bu incelemelere yönelik oluşan metodlar çerçevesinde edebi eser incelenir. Tiyatro göstermeye bağlı edebi tür içerisinde yer alması hasebi ile incelenme metodu roman ve hikâyelere göre bazı farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların başında “Anlatıcı” gelmektedir. Tiyatro türünde bir “bakış açısı” ve

“anlatı zamanına” rastlanmaz. Geriye kalan tüm başlıklar roman ve hikâyeler ile büyük bir ortaklık barındırmaktadır.

Bu çalışmada, Kırgız edebiyatında *Halk kahramanı* olarak adlandırılan yazar Beksultan Cakiyev’in Babanın Kaderi adlı oyunu Türk edebiyat biliminin önde gelen edebiyat bilimcilerinden olan İsmail Çetişli ve Mehmet Tekin’in metin çözümleme metodolojileri ile incelenmiştir. Cakiyev’in bu draması yazarlık hayatında büyük bir ehemmiyete sahiptir. Kırgız yazarlarının birçoğu bu dramayı Cengiz Aytmatov’un Toprak Ana adlı romanı ile yakından ilişkilendirir. Dört perdelik bu dramayı okuyan okuyucuların büyük bir kesimi bu iki eser arasındaki ortak paydayı kolayca görebilmektedir. Savaşın cephe arkasındaki insanlara getirdiği zorluklar tüm çıplaklığı ile başkişi konumunda olan Akılbek tarafından okuyuculara aktarılmıştır. Savaş birçok aileyi yok etmiş bundan nasibini Akılbek’in ailesi de almıştır. Oğlu Bolotbek’in savaşta ölmediğine kendini inandıran yaşlı bir babanın duygu dolu yaşamını yazar eserinin her bir sayfasında okuyucuya hissettirmiştir. Oğlunu her zaman bir ümitle bekleyen Akılbek’in tek dayanağı gelini Zuura ve torunu Cenişbek’dir. Onların da Akılbek’i terk etmesiyle yaşlı baba büyük bir yalnızlığa düşer. Bu yalnızlık sürecinde yaşlı Akılbek’i kimsesiz bırakmayan kişiler, yine savaşta babalarını kaybeden çocuklardır.

Yazar dramada can verdiği ihtiyar Akılbek ile okuyucuya, aslında savaş her ne kadar acı ve yıkımlarla gelse bile umudun ve inancın insan yaşamı için büyük bir öneme sahip olduğuna dikkat çekmiştir. Dünyanın hangi bölgesinde olursa olsun savaşın getirdiği acı, keder, gözyaşı ortaktır. Savaşın beraberinde getirdiği ölümler geriye kalan aileler için büyük bir yıkım haline gelmiştir. Ele alınan bu dramada da bu yıkımı dramanın dört perdelik her bir sayfasında görmek mümkündür. Savaş yalnızca cephedekiler için değil, cephe arkasında kalan yaşamlar içinde büyük bir eziyet haline geldiğini yazar Beksultan Cakiyev, Babanın Kaderi adlı draması ile okuyucuya tüm çıplaklığıyla sunmuştur. Babanın Kaderi (Atanın Tagdırı) adlı drama, Kırgız edebiyatının önemli kalemlerinden biri olan *Halk kahramanı* Beksultan Cakiyev hakkında tanıtıcı bilgiler verildikten sonra Mehmet Tekin’in Roman Sanatı/1 Romanın Unsurları ve İsmail Çetişli’nin Metin Tahlillerine Giriş/2 adlı çalışmalarındaki sınıflandırmalar esas alınarak metin bir tahlile tâbi tutulmuştur. Dünyanın bilinen genç edebiyatlarından biri olan Kırgız edebiyatında Cengiz Aytmatov gibi daha birçok kıymetli usta kalemlerin olduğuna da bu çalışma aracılığıyla dikkat çekilmiştir.

Kaynakça

- Akmataliev, A. (2015). *Azırkı kırgız adabiyatı*. Biyiktik Pluys.
- Aktaş, Ş. (1991). *Roman sanatı ve roman incelemesine giriş*. Akçağ Yayınları.
- Aktaş, Ş. (2008). Edebi metinleri çözümleme metodolojisi ve yapı-tema ilişkisi üzerine. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, (38), 137-145
- Azap, S. (2017). Tölögön kasımbekov'un "insan olmak istiyorum" öyküsünün yapı ve izlek yöntemiyle incelenmesi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (43), 65-86.
- Cakiyev, B. (2016). *Atanın Tagdırı*. Uluu Toolor.
- Çetin, N. (2015). *Roman çözümleme yöntemi*. Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İ. (2004). *Metin tahlillerine giriş 2*. Akçağ Yayınları.
- Eliuz, Ü. (2012). Orhan Kemal. A. Ümit ve I. Ögütçü (Ed.), *Orhan Kemal'in romanlarında dil ve üslup* (s. 151-167) içinde. TC Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Gurkina, M. A. ve Aamatov, A. A. (2008). *Kırgız Respublikasının Cazuuçuları*. Kırgız Respublikasının Mamlekettik Patent Kızmatı.
- Gülnura, S. K. (2009). *Beksultan Cakiyevdin dramaturiyasının körkömdük özgöçölüğü*. (Tez No. 110417) [Yüksek lisans tezi, Narın Mamlekettik Üniversitesi].
- Karakaya, E. (2011). *Kırgız hikâyeci murza gaparov ve "ak poezd", "künöstüü aral", "dariyalardın şookumu" adlı hikâyeleri* (Tez No. 280306) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kayıpov, S. (2021). Başlangıcından günümüze kadar Türkiye dışındaki Türk Edebiyatları antolojisi. A. B. Ercilasun ve N. Köseoğlu (Ed.), *Beksultan Cakiyev* (s. 37-48) içinde. TC Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78592/kirgiz-edebiyati----ii-32-cilt.html>
- Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi. (2017). Açıkl. *Kırgızca-Türkçe Sözlüğü* (1.baskı, s. 34).
- Moran, B. (1982). Roman tip olgusu ve tipin işlevi. *Yazko Edebiyat*, (24).
- Narlı, M. (2002). Romanda zaman ve mekan kavramı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (94), 92-106.
- Önal, M. (2008). Edebi dil ve üslup. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (36), 23-47.
- Özbalcı, M. (2015). Edebi incelemenin hususiyetleri. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, (3), 227-238.
- Sezgir, M. A. (2022). *Şefika yarkın'ın hayatı, eserleri ve hikâyeciliği üzerine bir inceleme*. (Tez No. 772159) [Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sputnik Kırgızstan. (2016, 13 Şubat) Бексултан Жакиевдин "Атанын тагдыры" драмасы тууралуу он факты. <https://sputnik.kg/20160213/1022370844.html>
- Tekin, M. (2016). *Roman sanatı I romanın unsurları*. Ötüken Yayınları
- Tyupnet. (2021, 26 Nisan). Баш барак, Биографиялар, Бексултан Жакиев. <https://tyup.net/page/beksultan-zhakie>

Araştırma ve Yayın Etięi Beyanı

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.